

POLSKIE TŁUMACZKI
LITERACKIE XIX WIEKU

Jolancie Cybulskiej

POLSKIE TŁUMACZKI LITERACKIE XIX WIEKU

Karolina Dębska

Wydawnictwo Naukowe
SCHOLAR

Warszawa 2023

Recenzje:

prof. dr hab. Małgorzata Tryuk, Uniwersytet Warszawski

dr hab. prof. ucz. Natalia Paprocka, Uniwersytet Wrocławski

Redaktor prowadząca:

Hanna Raciborska

Redakcja i korekta:

Hanna Trubicka, Hanna Raciborska

Projekt okładki:

Wioletta Markiewicz

Na okładce wykorzystano zdjęcia zamieszczone w domenie publicznej:

Gabriela Zapolska, autor nieznany, https://pl.wikipedia.org/wiki/Gabriela_Zapolska#/media/Plik:Gabriela_Zapolska.PNG;

Leontyna Halpertowa na litografii Seweryna Oleszczyńskiego (1839),
https://pl.wikipedia.org/wiki/Leontyna_Halpertowa#/media/Plik:Leontyna_Halpertowa.jpg

Copyright © 2023 by Wydawnictwo Naukowe Scholar Sp. z o.o.

Publikacja dofinansowana ze środków Uniwersytetu Warszawskiego
w ramach programu Inicjatywa Doskonałości – Uczelnia Badawcza
(BOB-661-1081/2022)

ISBN 978-83-67450-12-6

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Oboźna 1, 00-340 Warszawa

tel. 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej, w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarski*)

Wydrukowano w Polsce

SPIS TREŚCI

Wstęp	11
ROZDZIAŁ 1	
Tłumacz(ka) jako przedmiot badań translatorycznych	19
1.1. Badania nad tłumaczem	21
1.2. Badania nad tłumaczkami	25
1.2.1. Feminizm i przekład	27
1.2.2. Projekt genealogiczny	31
1.2.3. Sytuacja tłumaczek	34
1.2.3.1. Sytuacja dziewiętnastowiecznych tłumaczek zagranicznych	34
1.2.3.2. Polskie poprzedniczki: tłumaczki Pierwszej Rzeczypospolitej	39
1.2.3.3. Nieliterackie tłumaczki XIX wieku w Polsce	41
1.3. Historia tłumaczenia	44
1.3.1. Zadania i przedmiot historii tłumaczenia	44
1.3.2. Historia tłumaczenia w XIX wieku	47
1.4. Socjologia tłumaczenia	55
1.4.1. Socjologia Bourdieu	57
1.4.2. Socjologia Bourdieu w translatoryce	65
1.4.3. Pozycja tłumacza w polu	68
1.5. Ramy teoretyczne obecnego badania	73
ROZDZIAŁ 2	
Metoda badania i prezentacja materiału	77
2.1. Metoda poszukiwań bibliograficznych, biograficznych oraz analiz tekstowych	77
2.1.1. Założenia wstępne	78
2.1.2. Metoda gromadzenia materiału bibliograficznego i biograficznego	81
2.1.3. Wybór tekstów do analizy	84
2.1.4. Metoda analizy tłumaczeń	85
2.2. Rezultaty kwerendy i prezentacja materiału	91
ROZDZIAŁ 3	
Habitus społeczny tłumaczek dziewiętnastowiecznych	97
3.1. Tłumaczki czynne w pierwszej połowie stulecia	97
3.2. Tłumaczki czynne w drugiej połowie stulecia	104

3.3. Przekształcenia habitusu społecznego tłumaczek w XIX stuleciu	119
3.3.1. Geografia translatorska	119
3.3.2. Klasa i socjalizacja	123
3.3.3. Wykształcenie	123
3.3.4. Działalność nietłumaczeniowa	129
3.3.5. Więzy społeczne, stowarzyszenia, wzorce	133

ROZDZIAŁ 4

Habitus translatorski

tłumaczek dziewiętnastowiecznych	135
4.1. Wybór tekstów, autorów i gatunków	135
4.1.1. Tłumaczki czynne w latach 1800–1850	135
4.1.2. Tłumaczki czynne w latach 1851–1900	138
4.1.3. Zestawienie	152
4.2. Wybory tekstowe tłumaczek	155
4.2.1. Analiza przekładów 1800–1850	159
4.2.1.1. Anna Mostowska, <i>Cudowny szafir</i> (1806)	159
4.2.1.2. Antonina Krechowicka, <i>Magdalena Voitier</i> (1820)	161
4.2.1.3. Wanda Malecka, <i>Wspomnienia Włoch, Anglii i Ameryki</i> (1827)	164
4.2.1.4. Eleonora Halpertowa, <i>Wypadki domowego pożycia</i> (1843)	166
4.2.1.5. Dyskusja	169
4.2.2. Analiza przekładów 1851–1900	172
4.2.2.1. Seweryna Duchińska, <i>Latarnik z Bostonu</i> (1859)	173
4.2.2.2. Maria Faleńska, <i>Joanna Eyre</i> (1865)	177
4.2.2.3. Maria Ilnicka, <i>Pieśni Osjana</i> (1866)	183
4.2.2.4. Zofia Mellerowa, <i>Nie można przewidzieć wszystkiego</i> (1872)	190
4.2.2.5. Zofia Grabowska, <i>Małe kobiety</i> (1875)	195
4.2.2.6. Jadwiga Papi, <i>Wspomnienie z Armenii</i> (1875)	199
4.2.2.7. Ludwika Kaczyńska, <i>Pani Bovary</i> (1878)	207
4.2.2.8. Aleksandra Callier, <i>Amerykanin</i> (1879)	212
4.2.2.9. Helena Pajzderska, <i>Lekarz wiejski</i> (1881)	220
4.2.2.10. Zuzanna Zajączkowska, <i>Cztery miesiące pobytu na jednej z wysp Markizów</i> (1882)	227
4.2.2.11. Kasylda Kulikowska, <i>Pompon</i> (1882)	231
4.2.2.12. Zofia Sokołowska, <i>Uboga i bogata</i> (1882)	238
4.2.2.13. E. Hajbowiczowa, <i>Podróż około świata młodego Smilesa</i> (1883)	242
4.2.2.14. Helena Glücksberg, <i>Bez grzechu – nie bez winy</i> (1885)	245
4.2.2.15. Emilia Dobrzańska, <i>Jak umierają ludzie</i> (1886)	251
4.2.2.16. Wincenta Limanowska, <i>Bug-Jargal</i> (1886)	255
4.2.2.17. Maria Konopnicka, <i>Wojna</i> (1886)	261
4.2.2.18. Natalia Korwin-Szymanowska, <i>Ollala</i> (1888)	265
4.2.2.19. Maria Kostrowicka, <i>Dora</i> (1888)	271

4.2.2.20. Gabriela Zapolska, <i>Chrzest</i> (1888)	276
4.2.2.21. Wila Zyndram-Kościałkowska, <i>Dawid Copperfield</i> (1888)	281
4.2.2.22. Maria Julia Zaleska, <i>Mały Lord</i> (1889)	286
4.2.2.23. Helena Wilczyńska, <i>Jasnowidząca</i> (1889)	291
4.2.2.24. Zofia Hartingh, <i>Gwiazda przewodnia</i> (1889)	295
4.2.2.25. Zofia Trzeszczkowska, <i>Jocelyn</i> (1891)	301
4.2.2.26. Waleria Marrené, <i>Adam Bede</i> (1891–1892)	308
4.2.2.27. Wiktoria Antonina Rosicka, <i>Romeo i Julia</i> (1892) . . .	314
4.2.2.28. Eugenia Żmijewska, <i>Zagaste światło</i> (1893)	320
4.2.2.29. Maria Dzierżanowska, <i>Biała Lilijka</i> (1894)	327
4.2.2.30. Malwina Garfeinowa-Garska, <i>Życie dwóch kotek</i> (1894)	331
4.2.2.31. Cecylia Niewiadomska, <i>Prawo dziecka</i> (1894)	336
4.2.2.32. Bronisława Neufeldówna, <i>Mała parafia</i> (1895)	342
4.2.2.33. Bronisława Wierusz-Kowalska, <i>Obraz w Las Cruces</i> (1895)	346
4.2.2.34. Zofia Seidlerowa, <i>Tom: Historia opowiedziana</i> <i>przez matkę Marty</i> (1896)	352
4.2.2.35. Joanna Belejowska, <i>Wyspa tajemnicza</i> (1896)	358
4.2.2.36. Teresa Prażmowska, <i>Przygody Hucka</i> (1898)	364
4.2.2.37. Kazimiera Zawistowska, <i>Z cyklu: L'allée solitaire</i> (1898)	370
4.2.2.38. Helena Szawłowska, <i>Kaleka</i> (1898)	374
4.2.2.39. Maria Grabowska, <i>Wyprawa na połów wielorybów</i> (1900)	379
4.2.2.40. Dyskusja	384
4.2.3. Zestawienie	394
4.3. Motywacje	394
4.3.1. Tłumaczkni czynne w latach 1800–1850	395
4.3.2. Tłumaczkni czynne w latach 1851–1900	399
4.3.3. Zestawienie	412
4.4. Odbiorcy	413
4.4.1. Tłumaczkni czynne w pierwszej połowie stulecia	413
4.4.2. Tłumaczkni czynne w drugiej połowie stulecia	414
4.4.3. Zestawienie	415

ROZDZIAŁ 5

Pozycja tłumaczek dziewiętnastowiecznych

w obszarze przekładu literackiego	417
5.1. Tło historyczne	417
5.2. Pierwsza połowa stulecia	419
5.2.1. Sytuacja w polu	419
5.2.2. Pozycja tłumaczek w polu	423
5.3. Druga połowa stulecia	426
5.3.1. Sytuacja w polu	426
5.3.2. Pozycja tłumaczek w polu	430

Podsumowanie	437
Aneks 1. Leksykon polskich tłumaczek literackich pierwszej połowy XIX wieku	441
Aneks 2. Leksykon polskich tłumaczek literackich drugiej połowy XIX wieku	455
Bibliografia	553
Bibliografia przedmiotowa	554
Korpus przekładów kobiecych w XIX wieku	569
Pozostałe teksty źródłowe	614
Źródła bibliograficzne	617
Źródła do rekonstrukcji habitusów i sytuacji w polu	617
Les traductrices de textes littéraires dans la Pologne du XIXe siècle. Un résumé	636
Women translators of literary texts in 19th-century Poland. A summary	643
Spis rysunków i tabel	649
Indeks nazwisk	651